

Razboaie Civile Bizantine

(1321-1385)

Razboaiele civile ocupa un loc important printre cele mai importante fenomene care au ajutat la declinul si descompunerea statului bizantin . Ele opun membrii familiei Paleologilor urcati pe tronul imperial – nepot contra bunic, fiu contra tata, socru contra ginere - in lupta pentru putere. Dincolo de prima scena a acestor dispute pentru putere, ocupata de membrii casei imperiale, se afla gruparile din interiorul aristocratiei bizantine, care sustin cu armele rivalitatile din familia Paleologilor. Intr-un stat tot mai sarac si mai restrans teritorial, in care suveranii dispun de tot mai putine resurse materiale si umane, competitia dintre clanurile aristocratice pentru privilegii si pozitii in stat devine tot mai inversunata. De aceea, de cele mai multe ori membrii casei imperiale sunt simple instrumente in mainile acestor clanuri aristocratice. Mai grav pentru imperiu este ca protagonistii acestor razboaie civile fac apel la sprijin extern, in absenta unor forte militare interne. Si astfel intervin statele vecine in viata politica bizantina : sarbi si bulgari, otomani si selgiucizi, venetieni si genovezi se infrunta pe scena politica bizantina nu atat pentru a sustine cauza unui membru sau al altuia din familia paleologilor la tron, cat pentru a cuceri teritorii sau privilegii economice. Niciodata cei aflati la conducerea Constantinopolului nu mai facusera dovada de o mai mare iresponsabilitate decat atunci.

Primul razboi civil din cele trei razboaie se desfasoara intre Andronic II si nepotul acestuia Andronic III. Uciderea, din greseala, a despotului Manuel (oct .1320) de catre oamenii fratelui sau Andronic (coimparat din 1316) provoaca moartea tatalui lor, Mihail IX (oct. 1320), si hotararea lui Andronic II de a-si indeparta nepotul de la succesiune. Dupa o incercare esuata de impacare a celor doi, tanarul Andronic paraseste capitala, insotit de marele domestic Ioan Cantacuzino, Theodor Synadenos, Syrgiannes si de alti partizani, toti din generatia nepotului imperial. Fuga lor la Adrianopol marcheaza inceputul razboiului civil dintre cei doi Andronici (1321-1328). Sub amenintarea armatei tanarului Andronic, care se apropia de capitala, Andronic II incheie cu nepotul sau pacea de la Rhigion, prin care-l cunoaste succesori la tron si-i cedeaza intreaga Tracie si o parte din Macedonia, batranul imparat pastrand Constantinopolul, teritoriile asiatice si insulele ramase sub stapanire imperiala (iun. 1321). Dar conflictul se reaprinde repede prin trecerea megaducelui Syrgiannes in tabara lui Andronic II (iul.1321). Cu sprijinul financiar al lui Ioan Cantacuzino, tanarul Andronic ocupa Thessalonicul, unde ia prizonier pe unchiul sau, Constantin Paleologul, candidat la tron, infrange o oaste selgiucida, aflata in slujba bunicului, si ameninta din nou capitala (primavara 1322); noua pace reia clauzele celei din 1321 dupa care tanarul Andronic se retrage la Didymotica, in Tracia, pentru a-si administra apanajul (Vara 1322). Cea de-a treia faza a razboiului celor doi Andronici este deschisa de Andronic II, cu sprijin sarb (primavara 1327), dar nepotul sau ocupa usor Macedonia si sileste Thessalonicul sa capituleze (ian. 1328); cu ajutor bulgar, tanarul Andronic patrunde in Tracia, ocupa Constantinopolul, cu concursul flotei venetiene (mai 1328); Andronic II este obligat sa abdice si se retrage intr-o manastire unde avea sa moara (feb. 1332). Andronic III ramane singur imparat (1328-1341).

Declansarea celui de-al doilea razboi civil (1341-1354), ce s-a desfasurat intre Ioan V Paleologul si Ioan VI Cantacuzino are loc in urma mortii premature a lui Andronic III si a luptei pentru putere la Constantinopol dintre Anna de Savoia si marele domestic Ioan Cantacuzino. La disparitia sa (iun. 1341), Andronic III lasa la tron pe fiul sau Ioan V, in varsta de noua ani, pus sub regenta efectiva a lui Ioan Cantacuzino; impotriva acestuia s-a constituit repede o puternica opozitie, alcatuita din imparatesa-mama, Anna de Savoia, patriarhul Ioan Calecas si parakoimomenul Alexios Apocaukos, fost partizan al marelui domestic. Gruparea Annei de Savoia se sprijinea pe populatia legitimista a Constantinopolului, in vreme ce cel mai bogat si influent om din imperiu era sustinut de aristocratiile din provincie. Adversarii marelui domestic profita de absenta lui din capitala si-l declara inamic public; in replica, Ioan Cantacuzino se proclama basileu la Didymotica (otc 1341). Cele doua evenimente marcheaza inceputul razboiului civil dintre cei doi Ioan. La Constantinopol, conducerea era preluata, in numele minorului Ioan V, incoronat solemn imparat (nov. 1341), de o regenta formata din Anna de Savoia, Ioan Calecas si Alexios Apocaukos, rolul conducator detinandu-l acesta din urma. Izbucnirea unor rascoale antiaristocratice in Tracia si Macedonia, in sustinerea drepturilor imparatului legitim, slabeste pozitiiile usurpatorului. Cea mai importanta miscare antiaristocratica are loc la Thessalonic, unde partizanii lui Ioan Cantacuzino si ai hesychasmului sunt alungati din oras si este instalat la putere un regim popular, favorabil lui Ioan V Paleologul. Ramas fara sprijin, Ioan Cantacuzino se refugiază la curtea tarului Stefan Dusan (1343). In sprijinul usurpatorului, vine si aliatul sau, Umur, emir selgiucid de Aydin. Dar peste cateva luni situatia se modifica, atunci cand tarul sarb trece in tabara regentei; alianta cu Ioan V Paleologul este intarita de casatoria lui Uros, fiul lui Dusan, cu o fiica a Annei de Savoia. Suveranul sarb profita de alianta si cucereste de la imperiu cea mai mare parte a Albaniei si cateva cetati importante din Macedonia, in vreme ce tarul bulgar Ioan Alexandru ocupa bazinul superior al fluviului Marita, cu orasele Philippopolis si Stenimachos. Situatia regentei este total compromisa in urma acestor anexiuni ale aliatilor ei, fapt de care profita Ioan Cantacuzino, care ocupa cea mai mare parte a Traciei cu sprijinul aliatului sau, emirul Umur. In sprijinul Annei de Savoia soseste o cruciada, predicata de papa Clement VI (sept 1343) si la care participa Venetia, papalitatea, regatul Ciprului si Ospitalierii din Rhodos, care zdobesc flota emirului Umur. Dupa evenimentele din ultimii ani, popularitatea regentei este in scadere, fapt ce apare in trecerea populatiei capitalei bizantine de partea lui Ioan VI Cantacuzino, care intra in Constantinopol (Feb 1347). Un acord intre cele doua parti prevede carmuirea imperiului in urmatoorii zece ani de catre Ioan Cantacuzino singur; cateva luni mai tarziu are loc incoronarea solemnă in Sf. Sofia a acestuia, urmata de casatoria fiicei lui, Elena, cu suveranul legitim Ioan V Paleologul, ince minor. Se incheia astfel prima etapa a razboiului dintre cei doi Ioan. La vestea impacarii dintre cei doi imparati, zelotii din Thessalonic pierd sprijinul majoritatii populatiei din oras, motiv pentru care ei cheama pe tarul Stefan Dusan sa-i cedeze metropola macedoneana; cei doi suverani din Constantinopol previn pericolul si inabusa miscarea, restabilind stapanirea lor in cetate (1350). Crearea unor apanaje pentru fiii sai de catre Ioan Cantacuzino – Matei primeste un principat in Tracia occidentala, iar lui Manuel i se acorda principatul Moreei – provoaca redeschiderea, in cele din urma, a razboiului civil dintre cei doi Ioan (1352). Cele doua parti fac din nou apel la sprijin extern : Ioan V ocupa principatul lui Matei Cantacuzino, cu ajutorul bulgar si sarb, in timp ce rivalul sau cheama pe ginerele sau Orhan pentru a-i alunga pe invadatori si reocupa Tracia.

Ioan V Paleologul lasa capitala in mainile invingatorului si se refugiază pe insula Tenedos. Stapan la Constantinopol, Ioan VI Cantacuzino il proclama pe Matei coimparat si urmas la tron (1353), dupa care acesta este incoronat basileu in biserica Blacherne (1354). Dar situatia lui Ioan VI este compromisa iremediabil prin ocuparea de catre aliatul sau Orhan a cetatii Gallipoli (mar 1354), ce controla traficul prin Dardanele, fapt ce rupe relatiile dintre epir si imparatul crestin. O revolta populara din Constantinopol, izbucnita la sosirea lui Ioan V Paleologul in capitala (nov 1354), il obliga pe Ioan Cantacuzino sa abdice in favoarea rivalului sau; retras in manastire unde avea sa-si scrie opera istorica, el moare dupa treizeci de ani (iun 1383); Ioan V Paleologul ramane singur imparat.

Al treilea razboi civil s-a desfasurat intre Ioan V Paleologul si fiul sau Andronic IV (1373-1385). Aflat, ca vasal otoman, intr-o expeditie cu Murad I in Asia Mica, Ioan V Paleologul este detronat de fiul sau varstnic, Andronic IV, coimparat; miscarea este reprimata cu ajutorul sultanului de Ioan V, care inlatura pe rebel de la drepturile la coroana si-l proclama succesori pe al doilea fiu, Manuel (Sept 1373). Scapat din inchisoarea din Lemnos cu ajutor genovez (1376), Andronic IV ocupa Constantinopolul (aug 1376), il inlatura de la putere pe Ioan V si-l intemniteaza. Ca rasplata, noul imparat cedeaza genovezilor insula Tenedos, dar aceasta este ocupata de venetieni, rivalii negustorilor liguri. Dupa trei ani de domnie, Andronic IV este rasturnat de la putere de tatal sau, cu sprijin venetian si al sultanului. Dar Ioan V Paleologul plateste scump acest sprijin, obligandu-se fata de Murad I la plata unui tribut anual de 30 000 de ducati si la un contingent militar de 12 000 oameni. Cativa ani mai tarziu, intre Ioan V si fiul sau Andronic IV intervine un acord, prin care acesta din urma este din nou recunoscut ca urmas la tron si primeste un apanaj in Tracia (nov 1382). Manuel, al doilea fiu, reprimeste Thessalonicul, in timp ce Theodor, fiul cel mic, devine despot de Moreea, cu capitala la Mistra. Dar Andronic IV nu se poate impaca cu noua lui situatie si incearca sa cucereasca din nou Constantinopolul si tronul imperial din mana lui Ioan V Paleologul, dar el moare in cursul luptei.

La capatul celor trei razboaie civile, desfasurate pe parcursul a sase decenii, imperiul din 1384 nu era decat umbra celui din 1320. Pierduse in cursul luptelor pentru tron teritoriile asiatice, cea mai mare parte a stapanirilor sale din Balcani, cele pastrate transformate in apanaje ale membrilor casei domnitoare, iar statul bizantin pierduse statutul sau de subiect in relatiile internationale, prin caderea lui sub vasalitate otomana.